

Jurypresentatie Archiprix 09, 26 juni 2009

De inspirerende verhalen rond de zo juist gepresenteerde acht afstudeerplannen maken eens te meer duidelijk hoe doordacht en betrokken die plannen gemaakt zijn. Prachtig om te horen. Tegelijk wordt meteen voelbaar hoe moeilijk het is hier keuzes uit te maken. Om het speelveld van de competitie toch weer even te egaliseren, er zijn immers 28 afgevaardigde plannen, zal ik ze allemaal met een enkel beeld aan u voorstellen. Maar ik moet dan ook iets zeggen over het jureren zelf.

De Archiprix is een wat de jury betreft enthousiasmerend initiatief (ik durf deze uitspraak wel aan) dat zijn bestaansrecht ruimschoots bewezen heeft.

Dat verhindert niet dat er enkele vraagtekens geplaatst kunnen worden. Want waarom is de wereld van het interieurontwerp uitgesloten van dit platform voor ruimtelijke ontwerpers? Zou dat iets te maken kunnen hebben met het decoratieve en toegepaste dat Interieurontwerp aankleeft? Of komt het omdat architecten dit terrein tot het hunne rekenen? Toch, in een tijd waarin de interieurarchitectuur zich ook tot het stedelijk interieur uitstrekt, is de discussie hierover niet zonder meer een herhalingsoefening.

Naar de andere kant van het schaalniveau valt het strategisch ontwerp feitelijk buiten de boot. Een verstedelijkingsstrategie of een transformatiescenario zijn *de jure* niet uitgesloten van Archiprix deelname, de beoordelingscriteria maken het zo'n plan wel heel moeilijk.

En dat brengt me op een kanttekening of vraagteken in het verlengde hiervan:

de opdracht aan de jury is (en het juryrapport vermeldt dit ook) de afstudeerprojecten 'op eigen merites' te beoordelen. Dat kan natuurlijk niet. Daarmee zou de jury opgesloten zitten in elk individueel plan. Dan stelt ieder plan zijn eigen criteria die per definitie maat voor het geleverde zijn. Zo'n benadering zou wel een spiegel van onze tijd zijn, met zijn sterk verschillende en conflicterende opvattingen over het vak. Maar een jury kan zo niet werken. De jury beoordeelt op de merites die ze meent te herkennen in het gepresenteerde werk en spant zich in daartoe de uitgangspunten en intenties te achterhalen en uitkomsten hiermee te vergelijken. Maar het moge duidelijk zijn dat vakopvattingen, specialistische kennis en affiniteit van de individuele juryleden, evenals de groepsdynamiek van de jury als geheel van serieuze invloed zijn op het oordeel. Vandaar dat het zo goed is dat de jury's ieder jaar weer alle plannen van een commentaar voorzien en zo navolgbaar maken op welke wijze er gekeken en geoordeeld is.

Want de Archiprix functioneert niet alleen als platform voor aanstormend talent en als *beauty contest* tussen opleidingen, maar toch ook als vroegtijdige sondering van ontwikkeling en transformatie. In die zin staat de jury in dialoog met het gepresenteerde werk.

Wat eigenlijk buiten het blikveld van de jury valt, is de kwestie van het seismografisch gehalte van de projecten. Anders gezegd: door de jaren heen veranderen onderwerp en aanpak van afstudeerplannen. Daarin zijn bewegingen en ontwikkelingen te onderkennen. Zonder me te kunnen beroepen op een zorgvuldige bestudering van voorgaande jaren permitteer ik me toch één opmerking hierover: de telkens terugkerende juryklacht over het uitwerkingsniveau van plannen, treft u niet aan in dit juryrapport. Er is bepaald belangstelling voor de meer ambachtelijke aspecten van het vak en puur conceptuele of schetsmatige plannen zijn er nauwelijks. De spanning tussen verhaal en ontwerp (*never the twain shall meet*) is weer wel van alle tijden volgens mij, daarin wijkt deze productie niet af van andere jaargangen. Ik zou eerder het omgekeerde willen beweren: als verhaal en ontwerp elkaar naadloos ondersteunen is dat een zeldzame en zelfs ontroerende ervaring.

En dat voert ons naar het punt van het onderscheidend vermogen, de toegevoegde waarde, het extra, dat onontbeerlijk is bij welke uitverkiezing dan ook. Ook deze jury heeft dat criterium laten wegen in het oordeel. Er valt een belangwekkende discussie te voeren over hoe eigenlijk of oneigenlijk dat is. Het standpunt dat het architectuurgesprek niet zou moeten gaan over het uitzonderlijke, maar over het gewone, niet over de uitzondering maar over de massa heeft een zekere kracht. Daarbij maak ik wel meteen de opmerking dat een project dat het gewone met ongewone kracht naar voren weet te brengen, op bewondering van tenminste deze jury kan rekenen.

Wellicht heeft dat ook iets met de opleidingen te maken, de focus op uniciteit en concept bijvoorbeeld, al is het opleidingsveld in dat opzicht flink in beweging. Tenslotte nog een actueel punt: de totale afwezigheid van stijl als kwestie. Na het Bosman-arrest in het voetbal hebben we nu immers het Dijkman-debat over het architectuurcultuurbeleid. De tentoongestelde projecten gaan over actuele kwesties als de wateropgave, natuurbeheer en -behoud, levenstempo, cultuurbehoud, gezondheid en ga zo maar verder, maar ruimtelijk ideologisch begeven ze zich niet op het door markt en locale overheid zo gewaardeerde terrein van traditionalisme en neoklassicisme. Het blijft boeien dat de markt iets meent te moeten vragen wat startende architecten niet menen te moeten leveren. Het boeit niet minder

dat al zolang als ik de Archiprix volg dit een non-thema is en het engagement van afstudeerders zich op andere kwesties en een ander abstractieniveau richt.

Tenslotte tenslotte, en dit als opmerking aan het adres van de afgestudeerden en de opleidingen: het is niet verboden om projecttoelichtingen en teksten door derden te laten nalezen en corrigeren. Gemiddeld zijn de toelichtingen heel behoorlijk, een enkeling goed, maar we zijn ook getraceerd op tenenkrommend Engels, wazige verwoordingen van intenties en inhoud en brokkelige informatie. Communicatie is geen bescheiden onderdeel van het vak, dus zorg dat ook die van goede kwaliteit is.

Kijken we nu naar de afgevaardigde plannen en laat u verrassen door de verbluffende vermogens van de menselijke geest. Ik stel ze met een enkele zin aan u voor. Want al zijn de presentaties vrijwel allemaal oogstrelend, dat garandeert niet (op basis van een enkel beeld) een directe toegang tot opgave, inhoud en bedoeling.

Raven Rumes – Almere, schone stad voor 350.000 inwoners (stadsuitbreiding)

Gisteren met Adri Duyvestein nog op het nieuws, vandaag al op Archiprix: de verstedelijkingsambitie van Almere richting Amsterdam, voorzien van een uitwerking in relatie tot de veelbesproken nieuwe vervoersverbinding met de hoofdstad. Een uitbreiding van Almere Pampus tot in het IJ-meer. De meeuwen denken er het hunne van.

Joep van As – Architectuur met natte voeten (steenfabriek)

Herbestemming van een oude steenfabriek in de uiterwaarden. Het wordt een broedplaats met kunstenaarsateliers, die boven de bestaande bebouwing uitpiepen, om ook in natte tijden droge voeten te houden. Een tweede element verschaft open overdekte ruimte, waar het eerste de beslotenheid van de ringovens als uitgangspunt heeft.

Marko Matic – Les archives de la planète (fotomuseum)

Dit museum met het foto- en filmarchief van Albert Kahn sluit als tuinmuur het park rond zijn villa af. Museum en tuin vormen samen een beeld van de wereld, een collectie planten en beelden overal vandaan. De beelden op de gevel reflecteren de inhoud van het gebouw, de snede in de gevel dramatiseert de entree tot deze microkosmos van het dagelijks leven.

Janita Han – Building Farm (Berlijn)

Te midden van Berlijnse infrabundels verrijst een recycling fabriek, tevens opslag en supermarkt van de componenten. Het is een tijdelijke functie voor ten hoogste tien jaar voor dit gebied in transitie. Daarmee belichaamt het gebouw zijn inhoud: afbreekbaar en in onderdelen herbruikbaar.

Björn Fries – Cité Noord (Amsterdam-Noord)

Het industriegebied aan het IJ van Amsterdam-Noord wordt op een steenworp afstand van mijn vorige kantoorlocatie (pardon voor deze persoonlijke noot) verrijkt met 120 appartementen, kantoren, winkels, een bibliotheek en cultureel centrum. De geschakelde torens met woningen en kantoren staan boven en rond een semi-openbaar gebied waar de publieke functies zijn ondergebracht.

Minke Mulder, Claire Oude Aarninkhof – Croproad Park (Bijlmer)

De betrekkelijk nieuwe ambitie stad en voedselproductie met elkaar te versmelten leidt in dit project tot een *urban agriculture*-zone bovenop de overkapte A9 langs Amsterdam, waarbij stadslandbouw en recreatie met elkaar verweven worden. Een stadslandbouwpark.

Linda Buijsman – Duurzame, zelfredzame en betaalbare huisvesting voor de urban poor in Phnom Penh

De titel van het project vertelt het verhaal, hoogstens als aanvulling dat Phnom Penh in Cambodja ligt (je weet maar nooit) dat de doelgroep een uit de binnenstad gedeporteerde groep bewoners is en dat met een budget van 950 dollar per woning is gewerkt.

Zelfredzaamheid is hier allerm minst een loze kreet dus.

John van Lierop – Eindstation (sterfhuis)

In de bossen bij Venray wordt dit onderkomen voor terminale ‘gasten’ van alle leeftijden opgezet, inclusief een opleiding voor stervensbegeleiding en een kunstcentrum. Dat laatste ter afleiding neem ik aan. De gastenkamers bevinden zich in de opgetilde meander, een deel van het programma is ondergronds geplaatst. Het vormt een derde maaiveld, wat de man met de Zeis mogelijk op een dwaalspoor brengt (mijn woorden).

Jeroen Zuidgeest – Give me back my freedom (kantoorblok)

Dit Easy kantoor vormt een alternatief voor de bestaande kantoortypologie, met als inzet de optimalisatie van zowel het werkklimaat als de bedrijfsvoering. Het rek van neutrale vloeren vormt de werkmachine waar specifieke elementen en functies aan zijn toegevoegd.

Berta Sanz Peña – Healing by Design (rivier Madrid)

Van het plaatsloze kantoor naar de specificiteit van het stadslandschap: doordat de ringweg van Madrid deels ondergronds gebracht is, kan de rivier weer een verbindende en recreatieve functie in de stad gaan vervullen. Primair is de rivier als ecosysteem aangepakt, waarbij de stad als incident ten opzichte van het rivierbeloop is opgevat. Genezing heeft hier dus een dubbele betekenis: van de natuur en van het stadslichaam.

Erik Moedersheim – in de huis van Breuer (Den Haag)

Marcel Breuers Amerikaanse Ambassade in Den Haag komt over enkele jaren vrij. In dit plan wordt die herbestemd tot museum voor moderne kunst. Achter de huid met potentiële monumentenstatus bevindt zich een nieuwe wereld die de oorspronkelijke geheel heeft weggevreten. Toepassing van piepschuim als constructiemateriaal maakt deze drastische uitholling technisch mogelijk.

Daan Koch – invloed (Biesbosch)

De te ontpolderen polder Noordwaard in de Biesbosch wordt verrijkt met een theehuis, graansilo's en verschillende kleine woningen voor tijdelijk verblijf. Ze maken de transformaties in het gebied erfahrbaar: de gebouwen blijven op hun plek terwijl de omgeving steeds verandert (bv. van droog naar nat).

Servie Boetzkes – kartuizerklooster als psycholepticum (Brussel)

Dit kloostercomplex op de rand van een arme wijk in Brussel vormt een buffer tegen het kantoorgeweld aan de overkant van de straat, een stilteburcht te midden van drukke infrastructuur, een plek voor concentratie en onthaasting. Het is intern een labyrintische continue ruimteroute van sterk uiteenlopende ruimtebelevingen, waarin licht in spirituele zin een centrale rol speelt.

Rolf Reichardt – Mercea Merwede (gezondheidscomplex)

De titel betekent volgens mij zoets als ‘de opbrengst van de Merwede’, maar mogelijk schiet mijn woodenboek tekort. Of verwijst het naar de ondersteunende ziektekostenverzekeraar?

Hoe dan ook:

Langs de Merwede komt een centrum voor gezondheid (geen gezondheidscentrum dus) dat zich richt op de derde levensfase, de actieve ouderdom. De vaak meervoudige aandoeningen en problemen worden in een activerende uitnodigende omgeving te lijf gegaan, waarbij preventie, door een programmatische mix rond beweging en welzijn, evenveel aandacht krijgt als genezing en palliatieve zorg.

Tim Vermeend – A new breed of building (London)

Deze oefening in drastische verdichting in de binnenstad van Londen voegt 40.000 m² programma toe zonder iets te slopen. Daarmee spreekt het plan zich uit voor een additieve omgang met identiteit, waar in de praktijk veelal het uitwissen van een bestaande en vervanging door een nieuwe identiteit de regel is.

Pieter Bas Zwaga – Nieuw Fries Museum (Leeuwarden)

Het ontwerp voor een streekmuseum integreert expositieruimten en depot tot één museum. Het museum zelf als open depot. Zo is de gehele collectie toegankelijk en staat die ook in voortdurende wisselwerking met de tijdelijke tentoonstellingen en selecties van de curatoren. De metafoer van de letterbak, waaruit oneindig teksten kunnen worden gezet, is hier drager van het ontwerp.

Lisette Plouvier – het openbare zwembad (Amsterdam)

Dit zwembadcomplex bevat als eiland in het IJ een veelheid aan badgelegenheden voor verschillende culturen. De organisatie daarvan is dusdanig dat die activiteiten naast elkaar kunnen plaatsvinden, in een zekere beslotenheid, waarbij de aanwezigheid van ‘de ander’ toch ervaren wordt. Respect voor het verschil zonder het ‘samen leven’ als maatschappelijke waarde op te geven.

Sanne Blom – A Place for Movement and Performance (dansschool)

Aan de culturele hotspot-in-opbouw Amsterdam-Noord (komt allen) wordt dit dansinstituut toegevoegd. Het cluster van studio’s, ruimte voor voorstellingen, accommodatie voor

choreografen, dansclub, restaurant, fitness, sauna, restaurant, bar en winkel moet zowel een toevoeging aan de publieke ruimte vormen als een studieuze omgeving voor de danskunst.

Derk van der Velden – De Resonator (Afsluitdijk)

Het technische probleem hoe je IJsselmeerwater kunt blijven spuien op een stijgend Waddenzeepeil, is hier opgelost door de Afsluitdijk als trotse zeekering voor een groot deel weg te halen. Door gebruik te maken van het natuurkundig principe van interferentie (versterking door het samenvallen van twee golfpatronen) wordt het dan mogelijk nog zeker 100 jaar te spuien, zonder inzet van een zware batterij pompen. Ook neemt de waterkwaliteit in het gebied toe door de ingreep.

Dawid Streebicki – school in Amsterdam (IJ-plein)

Dit schoolcomplex op de groene scheg van het IJ-plein complex in Amsterdam-Noord (populaire locatie) manifesteert zich als een Italiaans stadje. Door ingenieus te schakelen met kleine blokjes waarin zich de lokalen bevinden kan een complexe binnen- en buitenruimte gecreëerd worden. Een tros plekken om met Aldo van Eyck te spreken.

Simone Pizzagalli – Spaces, poetics and Voids (London)

Deze doorsnede roept eerder associaties op met de honingraten van een bijenkorf dan met een gevangenis, maar dat is wat het is: een gevangenis in Londen die via een eigenzinnig ontwerpprocedé letterlijk ge-vormd is.

Joost Kok – het spektakel en de stad (Rotterdam-Blaak)

Om de verhuizing van culturele instellingen naar Rotterdams Zuidoever een halt toe te roepen wordt in dit ontwerp een bestaand stadsblok tussen de Blaak en de Witte de Withstraat voorzien van een bioscoop/filmtheater in het binnenterrein. Dat kan dan tevens als openbare ruimte aan de buurt worden toegevoegd.

Jos van Heerde – Sportcomplex Scheveningen (zeewering)

De opgave de zeewering bij Scheveningen te versterken wordt hier aangegrepen om er een recreatiefprogramma in onder te brengen. Het sportcomplex wordt als een kunstmatig duinlandschap onderdeel van de Hollandse kustverdediging en voegt er programma aan toe.

Ke Zou – Transportation Hub (Rotterdam CS)

Rotterdam anders, zou dit plan kunnen heten. In deze vervoersknoop ter plekke van het Centraal Station wordt een interactieve informatielaag opgenomen, die in wisselwerking staat met de reizigerstromen.

Dingeman Deijs – Uitgemergeld

Hergebruik van post-industriële landschappen is een actuele opgave. Hier worden de Limburgse mergelgroeven na het vertrek van de cementindustrie geschikt gemaakt voor recreatief gebruik.

Hein Smedts – An Urban Montage (Maastricht)

De nog steeds niet doorgezette ondertunneling van de A2 door Maastricht wordt hier aangegrepen om een spectaculair stadslandschap te maken, vol kloven, vistas en spannende sequenties. Op maaiveldniveau speelt vooral de wens de continuïteit van de stad te herstellen zonder de voormalige snelwegzone dicht te smeren. Een stedelijk park bewaart de kwaliteit van leegte.

Jan Maas – Urban Wrinkle (Zuidas)

Deze bescheiden amendering van het Amsterdam Zuidasproject voegt een stadspark toe in de centrale zone boven snelweg en spoorbundels. Daartoe worden de hier geprojecteerde torens en blokken naar de buitenkant van het gebied verschoven. Dit Central Park, pardon Zuiderpark, vormt tevens de entree tot metro, bus- en HSL-treinstation en parkeergarages.

[De prijzen]

Mag ik beginnen met u nu de eervolle vermelding voor te stellen.

Een project dat door de jury als een geniale ingeving is gekarakteriseerd:

De Resonator van Derk van der Velden

De tweede prijs gaat naar een project dat op alle niveaus doordacht en doorwerkt is, een uiterst zorgvuldig en compleet ontwerp:

Karthuizerklooster van Servie Boetzkes

Dan nu de twee eersteprizwinnaars.

Als eerste een plan dat gemakkelijk als theoretische luctfietserij kan worden afgedaan, maar met even weinig moeite vergeleken kan worden met het Parc la Villette-ontwerp van OMA of het ontwerp voor de Franse Nationale Bibliotheek van hetzelfde bureau. Ook een referentie als Libeskind komt al snel op. Uiteindelijk doet dat niet terzake. Hier wordt opnieuw gepoogd de onreduceerbare eigenheid van architectuur op het spoor te komen en het fundamenteel arbitraire van het ontwerp met kracht van poëzie naar voren te schuiven. Het loont de moeite het ontwerp procedé aan de hand van de documentatie te ontrafelen, maar doet u dat nadat ik de auteur van dit wonderlijke plan naar voren heb geroepen:

Simone Pizzagalli

In weerwil van de omineuze titel verschaft dit plan een nieuw leven aan een in wezen afgeschreven omgeving. De combinatie van herbestemming en verduurzaming van het landschap is een ijzersterke.

Uitgemergeld van Dingeman Deijs